

СТАНОВИЩЕ

за доц. д-р Мартин Стефанов Канушев

за участие в конкурс за Професор в професионално направление 3.1. Социология,

антропология и науки за културата

в Нов български университет

Описание на материалите по конкурса

Кандидатът участва в конкурса с 33 публикации, от които 6 рецензии - публикации 15,17,20,21,17,15. Рецензиите не са включени в описанието на приносите, но те имат своето положително значение за оценяването на кандидата, защото показват активното му присъствие в научния живот, в обучението и в оценяването на докторанти по социология и философия. Две публикации също не са включени в справката за приносите . Те се отнасят до анализа на Антидемократичната пропаганда в България - 28,32. За тях също преценявам, че имат положително значение при оценяването на цялостната изследователска дейност на кандидата, доколкото разширяват полетата на изследванията му с анализи с приложен характер. Публикациите обхващат 10 годишен период от 2008-2018г. През февруари 2009г. доц. Канушев заема позицията доцент в НБУ. Така че, изключвам от оценяването една публикация от 2008г. , но взимам пред вид в оценяването публикациите от 2009г., защото изборът за доцент е с дата от началото на 2019г. Цялостният обем от предложените публикации е напълно достатъчен и съдържа достатъчно оригинални авторови тези, доказани и развити по напълно убедителен начин.

Оценка на приносите

Формулираните приноси добре представят основните тези на автора и включват изчерпателни дефиниции на използваните понятия. В представените трудове се съдържат приноси към развитието на историческата социология в частност на наказателните практики в България в периода на ранния капитализъм, на тоталитарния социализъм и на модерното демократично българско общество. Приносни тези са защитени , които се отнасят и до социология на човешкото тяло. Убедително е защитена тезата, че човешкото тяло е „потопено в политическото” , което е "историческо специфично и изменчиво". Конкретните адресати на тази теза Канушев анализира спрямо фигураните на бежанеца и на лагериста.

От концептуализирането на фигурата на чужденеца през значими за социологията класически текстове на Алфред Шютц и Георг Зимел , кандидатът се фокусира върху тенденциите на взаимодействието биополитика и човешки права. Проблематизира основополагащото за съвременната политика изискване за запазване на биологичния живот на бежанците, разработва тезата за вписването на биологичния живот в механизмите на властта. Специално трябва да се подчертава умението на доц. Канушев да се насочва към търсенето на отговори на важни за съвременния контекст въпроси като прилага извънредно прецизни теоретични анализи. По отношение на фигурата на бежанеца поставя на преден план смисълът от разграничаване между хуманитарна и политическа сфери като следствие от разделянето на човешки от граждански права.

Доц.Канушев прилага аналитичен подход, разработен въз основа на дълбоко познаване на класически текстове както в областта на правото, така и на социологията и на философията. Заслужава да бъде отбелаян филигранният анализ на процеса на унищожаване първо на юридическата, след това на моралната личност в лагерите чрез "обез силване на съвестта" . Чрез физическото страдание в една трета аналитична стъпка Канушев показва разрушаването на самата личност , чрез заличаване на способността за самостоятелна мисъл и действие, което на практика представлява унищожаване на човешката индивидуалност. Лагерите Канушев анализира от гледна точка на различните категории хора, които биват изпращани в тях. Обосновава социологическия смисъл от заличаването на границата между виновни и невинни, изпращани за изтърпяването на наказание. Обръща внимание на факта на изпращането в лагерите на осъдени за криминални деяния след изтичане на присъдата им в затворите, както и на принадлежащите към "отмиращите класи", на политическите противници на съответната власт. Безразборността на подбора на лагеристите е социален факт, който Канушев реконструира и показва целерационалността на властта, разполагаща с живота и със свободата на индивидите.

Знанието за и паметта за лагерите е важно да бе съхранявана не само като разкази и биографии, но и като теоретично знание, преподавано на студентите и докторантите. Това е призвание на което доц.Канушев се е посветил през изминалите 10 години с отданост, обективност и задълбоченост. Теоретичните разсъждения върху тялото на лагеристите Канушев успешно прилага спрямо интерпретирането на съвременни артефакти на изкуството, когато обсъжда филм, оказал се подходящ за разпитане на процеса на социалното конструиране на човешкия живот на лагерника

като безсмислен чрез процеса на анонимизирането и масовизирането на смъртта. В своя стегнат и кратък анализ на филма Канушев успява да приложи основните тези, изведени от класическите текстове. На преден план извежда интерпретацията на процеса на означаване на индивидуалната смърт, като процес на придаване на смисъл на живота и смъртта на отделния човека. В този акт той означава връщането на индивидуалността като политически залог, върху който е разработен филмът с изразните средства на изкуството. Канушев обръща вниманието на аудиторията и подпомага процеса на търсене на смисъл в продължаващия дебат за миналото, който ще продължи непреодолимо да разделя обществото ни, докато не се намери модус на осмисляне , на преработване и на дълбоко усвояване на ценностите на съвременните модерни демократични европейски общества, в които са абсолютно защитими ценности като многообразие и плурализъм, индивидуализъм и свобода на личността да избира, в това число на политически идеи и на религиозни убеждения. Подкрепата в модерните демокрации е за формите на солидарност и за подкрепа на уязвимите групи, за избягване на маргинализацията и за трайното изключване от социума. Канушев разкрива тъмните страни на наказателните практики , които разрушават отделната личност, в името на конструиране на обществото, така че да то да отговаря на един единствен, определен идеологически идеал.

Несъмнен принос представлява изследването на "режимите на истината" при функционирането на упражняването на наказателната власт в различни социално-исторически контексти - в българското капиталистическо, в социалистическото и в демократичното общество. То е проведено в различни публикации, но особено значение придавам на тритомното издание на Историческа социология на наказателните политики в България. Два от томовете са завършени и включени в настоящото оценяване. Прецизно защищено е разграничението на различните субекти, които изграждат и поддържат всяка една от трите исторически форми на функциониране на наказателните политики в българското общество; на специфичните цели, преследвани от упражняващите наказателната власт в съответния историко-политически контекст; на използваните инструменти – наказания, осигурителни мерки или превантивни средства; на формите на институционализиране: условия за попадане в поправителни домове, затвори или лагери. Убедително доказана е различната степен на рационалност на всяка от стратегиите на наказателната власт, упражнявана в трите режима на истинност.

Монографиите, предложени за оценяване от изследването Историческа социология на наказателните политики в България, могат да бъдат четени през различни понятия и теми, представляващи интерес за отделния изследовател, докторант или студент, от всеки, който се интересуват от задълбоченото преработване на миналото. Важна например е темата е за социалните функции на наказателната власт в условията на тоталитарното общество, включващи унищожаването на класата на буржоазията в името на хегемонията на работническата класа. На унищожение е подложен и опозиционният елит. Наказателните мерки не се насочват единствено към извършителите на противоправни деяния, но служат на целта на прочистването на обществото в името на "класовата борба". Доц.Канушев успешно прилага понятието за "обективен враг" от класическия анализ на тоталитарното общество на Хана Арент, за да характеризира наказателните практики на комунистическия режим в България и практиките на налагане на наказания не за извършени, а за възможни престъпления, дефинирани по идеологически съображения. Тук специално трябва да отбележа, че навсякъде в исторически последователното изследване на наказателните практики, водещи са именно социологическият подход, понятия и методология.

Канушев реконструира критически и друга теза от анализа на Хана Арент на тоталитарното общество, а именно за агентите на тайната полиция като "единствено явно управляваща класа и техните стандарти и ценностна система, (които) просмукуват цялата същност на тоталитарното общество" (Арент 1993:74, Канушев 2016:90). Така цялото население е потенциално сводимо по времето на комунистическия режим до категорията "заподозрени". Колко зловещи последствия има този факт за отделната личност се илюстрира от автора чрез редица примери, които документално точно се съдържат в изследването. Например от 133 жени, преминали през трудовия "филиал" в с.Скравена, една е "изпратена" по линия на Държавна сигурност - "за контакти с чужди дипломати"; останалите - от Народната милиция (Канушев 2016:53). Тук трябва да се подчертава мрачната сила на властта, която разпорежда за контакти с чужденци да бъдеш "изпрaten" в трудово възпитателно обще�итие.

В социологическата реконструкция на Военно-наказателния закон Мартин Канушев категорично показва, начинът, по който се съобразяват идеологическите марксистко ленински норми, съдържащи се в Комунистическия манифест по отношение на разбирането за класовата същност на правото - "правото е израз на волята на господстващата класа" (Канушев 2016:111), наказателното правото е "оръжие за смазване на всяка съпротива на експлоататорските класи", разбирането, че класовата

борба не само не изчезва при прехода от капитализъм към социализъм, но постепенно се изостря и променя своите форми на проявление е основание за налаганите репресивни мерки. Тезите за класовия враг са стряскащи, като се има пред вид, че това определение е причина за изпращане в поправителен лагер за сравнително дълъг период от време от налагането на социализма в България.

Мартин Канушев обръща внимание на факта на придаването на значение на произхода при изискването за цялостно изследване на личността на извършителя, което е едно от централните условия за определяне на наказанието (Канушев 2016:138). Изискването включва буржоазното възпитание да бъде анализирано, за да се прецени възможността на деца да извърши престъпления. Авторът извършва прецизно социологическо реконструиране на многобройни изисквания и разпоредби, които се съдържат в наказателните закони и поставят под въпрос индивидуалната отговорност на извършителя и възможността присъденото наказание да отговаря на размера на извършеното нарушение.

Въпроси

При формулираните от кандидата приноси откривам тезата за затвора като "политически механизъм за изолация, дискриминация и сегрегация на социалната дезинтеграция ... чрез неговата помощ наказателната държава се опитва ефикасно да управлява градската маргиналност, етническата бедност и малцинствената нищета." (Принос 8). Тезата се нуждае от допълнителна социално-историческа конкретизация за условията на своята възможност и валидност. Кои механизми противодействат (съответно биват контролирани и редуцирани от модерното право), така че посочените характеристики на затвора да дискриминира и да изолира етническата бедност да бъдат минимализирани? Какви са шансовете на индивидите, произхождащи от градската маргиналност и малцинствената нищета в условията на демократично функциониращи наказателни институции да бъдат съдени и наказвани според личната вина, без да им се приписват колективни характеристики?

Заключение

Доц.Канушев е задълбчен изследовател, с усет и умения за интердисциплинарна работа. Той е отаден на студентите и докторантите преподавател и е уважаван в професионалната общност социолог. Мартин Канушев отговаря на най-високите

изисквания за заемане на длъжността професор. Убедено препоръчвам избора му за професор на НБУ и ще гласувам с "Да".

31.05.2018

проф. дсн Румяна Стоилова

